

ÇIRAKLIK VE STAJYERLİK EĞİTİMİ YAPANLARIN 5510 SAYILI KANUN KARŞISINDAKİ SİGORTALILIKLARI

506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun mülga 3' üncü maddesinin bazı sigorta kolları uygulanmayacak olan sigortalılarla ilgili 2' nci fıkrasının (B) bendinde "Özel kanunda tarifi ve nitelikleri belirtilen çıraklar hakkında, çıraklık devresi sayılan süre içinde analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile bu kanunun 35 inci maddesi hükümleri uygulanmaz." hükmü yer almıştır.

Söz konusu hüküm uyarınca özel kanunda tarifi ve nitelikleri belirtilen çıraklar hakkında, çıraklık devresi sayılan süre için, iş kazaları ile meslek hastalıkları ve hastalık sigortaları uygulanmıştır.

Madde de sözü edilen özel kanun (2089 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu) 5/7/1977 tarihinde yürürlüğe girmiş olduğundan, bu tarihten sonra anılan Kanun kapsamına alınan il ve meslek dallarında çalıştırılan çıraklar hakkında 506 sayılı Kanunun ilgili hükümleri uygulanmıştır.

Ancak, 2089 sayılı Kanun, 19/06/1986 tarih ve 19139 sayılı Resmî Gazete 'de yayınlanmak suretiyle aynı tarihte yürürlüğe giren 3308 sayılı "Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu" ile yürürlükten kaldırılmış ve aday çırak, çırak ve işletmelerde beceri eğitimi gören öğrencilerin sigortalılık durumu bu Kanunla düzenlenmiştir.

3308 sayılı Kanunun 25 inci maddesinde aday çırak, çırak ve işletmelerde meslek eğitimi gören öğrencilere, sözleşmenin akdedilmesi ile birlikte 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun İş Kazaları ile Meslek Hastalıkları ve Hastalık sigortaları hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür.

Buna göre. 1/1/1977 tarihinden itibaren 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu kapsamında bulunan illerdeki Çıraklık Eğitim Merkezleri ve beceri eğitimi yaptıran meslek ve teknik lise müdürlükleri tarafından matbu sözleşme düzenlenmiş olan aday çırak, çırak ve öğrenciler hakkında 506 sayılı Kanunun çıraklara ilişkin hükümleri uygulanmıştır.

Anılan Kanuna göre hazırlanmış olan "Aday Çırak, Çırak ve İşletmelerde Beceri Eğitimi Gören öğrencilerin Sigorta İşlemleri Hakkında Yönetmelik" 29/ 01/1987 tarihli 19356 sayılı Resmî Gazete 'de yayınlanmak suretiyle 1/1/1987 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu yönetmeliğin 14'üncü maddesinde aday çırak, çırak ve öğrencilerin esas işverenleri, beceri eğitim gördükleri işyeri sahipleri olacaktır. Ancak, 3308 sayılı Kanunun uygulanması ile ilgili Yönetmeliğin 8'inci ve 13'üncü maddelerinde aday çırak, çırak ve öğrencilerin prim belgelerinin verilmesinin ve sigorta primlerinin ödenmesinin 1.1.1987 tarihinden itibaren merkez veya okul müdürlüklerince yerine getirileceği öngörülmüş bulunmaktadır.

Bu itibarla, prim belgelerini vermek ve sigorta primlerini ödemek zorunda olan merkez veya okul müdürlükleri, Kuruma verdikleri işyeri bildirgelerine istinaden işyeri tescil ettirmişler, çıraklık merkezinin bulunduğu illerde ise her meslek alanı (işkolu) için ayrı birer işyeri dosyası açılmıştır. Okul ve merkez müdürlükleri adına işyeri tescili sadece gerekli kayıtların tutulması, prim belgelerinin düzenlenmesi ve sigorta primlerinin ödenmesi amacıyla yapılmıştır.

506 sayılı Kanununun 74'üncü maddesine göre, İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları Sigortası Primi oranı, işyerinde yapılan işin, iş kazası ve meslek hastalığı bakımından gösterdiği tehlikenin ağırlığına göre ve bu hususta Bakanlar Kurulunca yürürlüğe konulmuş olan prim tarifesi esasları dahilinde tespit edilmekle birlikte, Yönetmeliğin 5'inci maddesinde, aday çırak, çırak ve işletmelerde meslek eğitimi gören öğrenciler için ödenecek iş kazaları ve meslek hastalıkları sigorta primlerinin, 506 sayılı Kanununun 73 üncü maddesinin (A) fıkrasına göre hesaplanacağı öngörülmüştür.

Bu bakımdan Çıraklık Eğitimi Merkez Müdürlüklerinin işkolu kodu, her bir ilde uygulanan meslek alanlarına göre prim tarifesine istinaden tayin edilmiş, okul müdürlüklerinin işkolu kodları ise, prim tarifesinin 4'üncü maddesine istinaden okul idaresinin eğitim yaptırmakta olduğu meslek dallarından en yüksek tehlike sınıfına giren işin prim oranına göre tespit edilmiştir.

Merkez ve okul müdürlükleri aday çırak, çırak ve işletmelerde beceri eğitimi gören öğrenciler için 1.1.1987 tarihi itibariyle sigortalı işe giriş bildirgesi düzenleyerek aynı tarih itibariyle açılmış olan işyeri sicil numaraları üzerinde kuruma vermişlerdir.

Yönetmeliğin 8 inci maddesinde bahsi geçen prim belgeleri, kurum tarafından "aylık sigorta primleri bildirgesi" ile 3308 sayılı Kanuna tâbi aday çırak, çırak veya öğrencilerin isim listesinden ibaret olmak üzere uygulanmıştır.

Okul ve merkez müdürlükleri, aday çırak, çırak ve öğrencilerin o ay içerisinde sigorta primleri hesabına esas tutulacak prime esas kazancını, prim ödeme gün sayılarını ve sigorta primleri için gerekli diğer bilgileri gösteren aylık sigorta primleri bildirgesini doldurarak en geç ertesi ayın sonuna kadar Kuruma vermekle, okul ve merkez müdürlükleri, aday çırak, çırak ve öğrencileri gösterir listeyi iki nüsha halinde düzenleyerek ilk nüshasını Kuruma göndermişler, ikinci nüshasını da okul veya merkez müdürlüklerinde muhafaza etmekle, yükümlü tutulmuşlardır.

3308 sayılı Kanununun 25 inci maddesinin dördüncü fıkrasında aday çırak, çırak ve işletmelerde meslek eğitimi gören öğrencilere sözleşmenin akdedilmesiyle, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun İş kazaları ile Meslek Hastalıkları ve Hastalık sigortaları hükümlerinin uygulanacağı, sigorta primlerinin 1475 sayılı İş Kanununun 33'üncü maddesi gereğince bunların yaşına uygun' asgari ücretin %50'si üzerinden Bakanlık bütçesine konulan ödenekle karşılanacağı öngörülmüştür.

Buna göre;

16 yaşından küçükler için belirlenen günlük asgari ücret baz alınarak bu ücretin bir aylık tutarının %50'si prim hesabına esas tutulmuş, ay içinde 16 yaşını dolduranların durumu ertesi ayın prim hesaplanmasında dikkate alınmıştır.

İş kazaları ile meslek hastalıkları sigorta primi, prim tarifesine uygun olarak işyerinin tasnif edildiği tehlike sınıfına göre, hastalık sigortası primi %4 oranı üzerinden uygulanmıştır.

Merkez ve okul müdürlükleri, hesaplanan sigorta primlerini, tam ay üzerinden hesaplanarak aylık sigorta primleri bildirgesine istinaden en geç ertesi ayın sonuna kadar Kuruma ödemişlerdir.

3308 sayılı ıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu'nun 25 inci maddesinde aday ıracak, ıracak ve işletmelerde meslek eğitimi gören öğrencilere, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun İş kazaları ile Meslek Hastalıkları ve Hastalık Sigortaları hükümlerinin uygulanacağı, ancak aynı Kanunun 23, 24, 35 ve 42'nci maddeleri hükümlerinin uygulanmayacağı öngörülmüştür.

İlgili Yönetmeliğin 18 inci maddesinde de Hastalık Sigortasından aday ıracak, ıracak ve öğrencilerin sadece kendilerinin yararlanacağı, bunlar hakkında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 23, 24, 35 ve 42'nci madde hükümlerinin uygulanmayacağı belirtilmiştir.

2008 yılı Ekim ayı başından itibaren 5510 sayılı Kanunun 5 inci maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında;

3308 sayılı Kanunda belirtilen aday ıracak, ıracak ve işletmelerde mesleki eğitim gören öğrenciler hakkında iş kazası ve meslek hastalığı ile hastalık sigortası, Meslek liselerinde okumakta iken veya yüksek öğrenimleri sırasında staja tabi tutulan öğrenciler ile 2547 sayılı Kanunun 46'nci maddesine tabi olarak kısmi zamanlı çalıştırılan öğrencilerden aylık prime esas kazanç tutarı, 82'nci maddeye göre belirlenen günlük prime esas kazanç alt sınırının otuz katından fazla olmayanlar hakkında ise iş kazası ve meslek hastalığı, sigortası uygulanmış olup, bunlar Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre sigortalı sayılmışlardır.

Ancak, 3308 sayılı Kanunun 37'nci maddesinde, Milli Eğitim Bakanlığının rgn eğitim sisteminden ayrılmış, istihdam için gerekli yeterliklere sahip olmayan kişilerin iş hayatında istihdam imkanı olan görevlere hazırlamak amacıyla meslek kursları düzenleyeceği, kurslara katılanların kursa devam ettikleri sürece bu Kanunun ıracak ve öğrencilere verdiği haklardan yararlandırılacağı öngörüldüğünden, bu kurslarda mesleki eğitim gören öğrenciler de Kanunun 5 inci maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında sigortalı sayılmışlardır.

6111 sayılı Kanunla yapılan düzenleme ile Kanunun 5 inci maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde, 7'nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde ve 87'nci maddesinin (e) bendinde yer alan "zorunlu" ibaresi 1/3/2011 tarihinden geçerli olmak üzere madde metinlerinden çıkartılmıştır.

Yine Kanunun 5 inci maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde yapılan diğer bir düzenleme ile de 1/3/2011 tarihinden itibaren bunlardan bakmakla yükümlü olunan kişi durumunda olmayanlar genel sağlık sigortası kapsamına alınmışlardır. Bu nedenle, 1/3/2011 tarihinden itibaren meslek liselerinde okumakta iken veya yüksek öğrenimleri sırasında öğrenim gördükleri okulları tarafından zorunlu staja tabi tutulan öğrencilerin yanında, staj zorunluluğu olmadığı halde okulları tarafından staj yapması uygun görülen öğrenciler de staja başladıkları tarihten itibaren sigortalı sayılacaklardır.

Öte yandan, meslek liselerinde okumakta iken veya yüksek öğrenimleri sırasında staja tabi tutulan öğrenciler kısa vadeli sigorta kollarına tabi tutulduğundan ve 5510 sayılı kanundan doğan yükümlülükler öğrenim gördükleri okullarınca yerine getirildiğinden, öncelikle staja tabi tutulacak olan öğrencinin staj göreceği işyeri işverenlerince staja kabul edildiklerine ilişkin işverence doldurulup tasdik edilmiş bir belgenin okul idaresine verilmesi ve bilahare staj süresince kısa vadeli sigorta kollarına ilişkin sigorta bildirimlerinin ve ödemelerin de okul idarelerince yerine getirilmesi gerekmektedir.

Bu nedenle herhangi bir işverenin kendiliğinden bir kişiyi stajyer olarak çalıştırması mümkün bulunmadığından eğitim gördükleri okullarından stajyer olarak bir işverenin yanına gönderilmemiş olan öğrenciler için stajyerlik söz konusu olmayacaktır.

Ülkemizde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler ilk kayıt tarihinden itibaren üç ay içinde talepte bulunmaları hâlinde genel sağlık sigortalısı olmakta, bu sürede talepte bulunmayanlar hakkında öğrenimleri süresince genel sağlık sigortası hükümleri uygulanmamaktadır. Genel sağlık sigortasından yararlanmak isteyenlerce kanunun 82'nci maddesine göre belirlenen prime esas günlük kazanç alt sınırının üçte birinin 30 günlük tutarı üzerinden genel sağlık sigortası primi ödenmektedir.

Ülkemizdeki okullarda okuyan yabancı uyruklu öğrencilerin, herhangi bir işverenin yanında staj nedeniyle çalıştırılmaları durumunda, tıpkı Türk öğrenciler gibi staj gördükleri süre zarfında öğrenim gördükleri okullarınca kısa vadeli sigorta kolları üzerinden sigortalı yapılması gerekmektedir.

Ancak, yabancı bir ülkede öğrenim gören gerek Türk gerekse yabancı uyruklu öğrencilerin, ülkemizde bir işverenin yanında stajyer sıfatıyla çalıştırılması, başka bir ifade ile bu durumda olan öğrencilerin ülkemizde stajyer olarak sadece kısa vadeli sigorta kollarına tabi tutularak staj yapmaları (çalıştırılmaları) kanunen mümkün görülmemektedir.

BARIŞ ERDEM DANIŞMANLIK SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU EKİBİ

